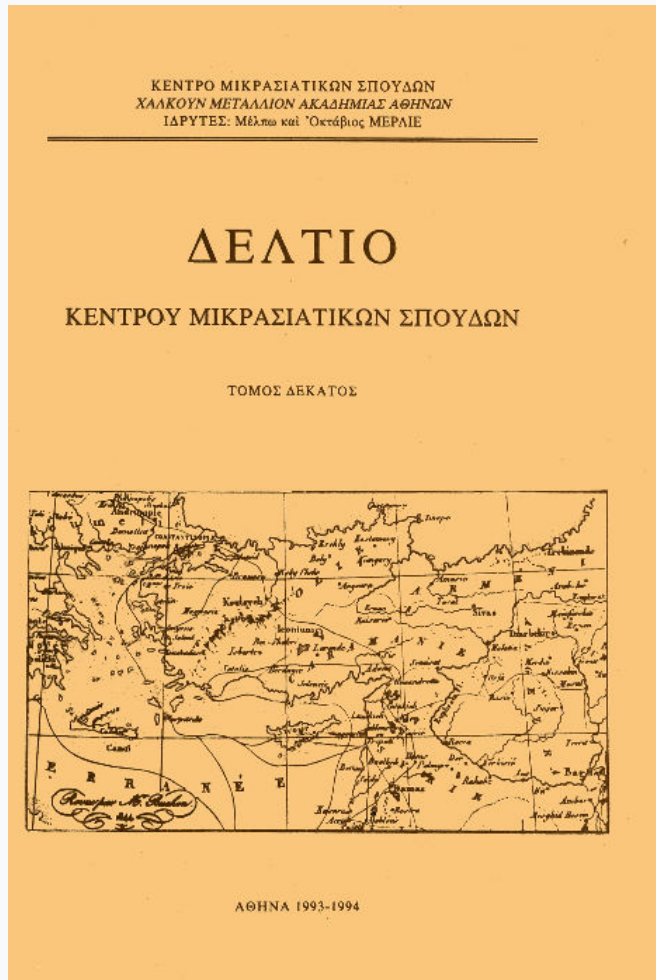

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 10 (1993)

Suraiya Faroqhi, Herrscher über Mecca, Die Geschichte der Pilgerfahrt

Ελισάβετ Α. Ζαχαριάδου

doi: [10.12681/deltiokms.106](https://doi.org/10.12681/deltiokms.106)

Copyright © 2015, Ελισάβετ Α. Ζαχαριάδου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ζαχαριάδου Ε. Α. (1993). Suraiya Faroqhi, Herrscher über Mecca, Die Geschichte der Pilgerfahrt. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 10, 384–385. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.106>

χειρογράφων και για έκδοτικά προβλήματα αλλά και για δυσεμφάνετα χωρία του κειμένου. Όπως και στο πρώτο μέρος ή συγγραφέας έχει συγκεντρώσει πλήθος πληροφοριών και παραπομπών στις πηγές και τη νεότερη βιβλιογραφία χωρίς να διογκώσει άδικαιολόγητα τις σημειώσεις.

Η βιβλιογραφία, ένα χρονολογικό διάγραμμα, ένα γλωσσάρι των όρων, δύο χάρτες (Βιθυνία και Θράκη) και ένα εύρετήριο ολοκληρώνουν το έργο της Ελισάβετ Ζαχαριάδου. Μία χρήσιμη προσθήκη στο εύρετήριο θα ήταν ίσως ή παράλληλη παράθεση τουρκικών και ελληνικών τοπωνυμίων, όπου ή ταύτιση είναι δυνατή.

Στο προλογικό της σημείωμα ή συγγραφέας μās ενημερώνει για τὸ ιστορικό τῆς ἔκδοσης. Ἡ ἀπαρχή τῆς βρίσκεται σ' ἕνα πρόγραμμα τοῦ Μ.Ι.Ε.Τ. ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Νίκου Σβορώνου —στὴ μνήμη τοῦ ὁποῖου εἶναι ἀφιερωμένο τὸ βιβλίο— με στόχο τὴ σύνταξη συστηματικῆς βιβλιογραφίας γιὰ τὶς πηγές τῆς ἱστορίας τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ. Θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργο νὰ ὑπάρξει συνέχεια στὴν ἐρευνητικὴ ἀλλὰ καὶ στὴν ἐκδοτικὴ προσπάθεια σ' αὐτὸ τὸ ὑψηλὸ ἐπίπεδο ποὺ κάνει προσιτὲς καὶ τὶς τουρκικὲς πηγές τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεότερης ἱστορίας μας στοὺς ἐρευνητὲς ἀλλὰ καὶ σὲ ἕναν εὐρύτερο κύκλο ἀναγνωστῶν.

ΜΑΡΙΑ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

Süraiya Faroqhi, *Herrscher über Mecca, Die Geschichte der Pilgerfahrt*, Μόναχο-Ζυρίχη Ἐκδόσεις Artemis, 1990, 351 σσ.

Ἀπὸ τὸ 1517, ὁπότε ὁ Σουλτάνος Σελῆμ Α' κατέκτησε τὴν Συρία καὶ τὴν Αἴγυπτο κι ἔγινε κύριος τῆς Ἀραβικῆς Χερσονήσου, οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπωμίσθησαν τὴν εὐθύνη γιὰ τὴ διαφύλαξη τῶν δύο ἱερῶν πόλεων τῶν Μουσουλμάνων, τῆς Μέκκας καὶ τῆς Μεδίνας, κι ἀκόμα γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῶν δρόμων ποὺ ὀδηγοῦν σ' αὐτὲς, καθὼς, σύμφωνα με τὸ Κοράνι, ὁ κάθε Μουσουλμάνος ὀφείλει, τουλάχιστον μιὰ φορὰ στὴ ζωὴ του, νὰ ταξιδέψει ἐκεῖ γιὰ προσκύνημα. Ἡ ὀθωμανικὴ δυναστεία ἐπωμίσθηκε ὡς τὸ τέλος αὐτὴ τὴν εὐθύνη καὶ τὸ 1900, ὅταν ἐπεκτείνονταν τὸ σιδηροδρομικὸ δίκτυο μέσα στὴν ἐπικράτεια τῆς, ὁ Ἀβδοῦλ Χαμίτ Β' ἀπόφασισε τὴν κατασκευὴ μιᾶς γραμμῆς με ἀφετηρία τὴν Δαμασκὸ καὶ κατεύθυνση τὴν Μεδίνα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν προσκυνητῶν. Τὸ ἔργο ἐντάσσεται στὴν πανισλαμιστικὴ πολιτικὴ τοῦ σουλτάνου καὶ οἱ Μουσουλμάνοι ὄλου τοῦ κόσμου ἔδωσαν τὸν ὀβολό τους γιὰ τὴν ὀλοκλήρωσή του.

Μολοντὸι ἡ συγγραφέας με τὴν ἐρευνὰ τῆς καλύπτει ὀλόκληρη τὴν παραπάνω περίοδο —καὶ μάλιστα προτάσσει μιὰ εἰσαγωγὴ σχετικὰ με τὸ προκόνημα κατὰ τὸν μεσαιῶνα— ἐπικεντρώνει τὴν προσοχή τῆς στὴ χρονικὴ

περίοδο τῶν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνων, στὴν ὁποία ἔχει ἤδη ἀφιέρωσε πολλές καὶ ἐξαιρετικὰ σημαντικὲς μελέτες. Ἀξιοποιώντας ἀνέκδοτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀρχεῖακὸ ὕλικὸ μελετᾷ τὰ καραβάνια, τὰ ὁποῖα ξεκινοῦσαν κυρίως ἀπὸ δύο πόλεις, τὸ Κάιρο καὶ τὴν Δαμασκό, καὶ τὰ ὁποῖα περιλάμβαναν, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς προσκυνητῆς, ἐμπόρους καὶ στρατιῶτες. Οἱ προσκυνητῆς ἦταν πλούσιοι καὶ φτωχοὶ —ἀναλύονται καὶ περιπτώσεις VIPS τῆς ἐποχῆς— καὶ συχνὰ ξεκινοῦσαν ἀπὸ μακρινὲς χῶρες, τὴν Ἰνδία ἢ τὴν Κεντρικὴ Ἀσία. Ἡ μετακίνηση ἀπαιτοῦσε πλοῖα καὶ κυρίως καμῆλες καὶ γι' αὐτὸ ἡ συγγραφέας μελετᾷ τὴν οἰκονομικὴ διάσταση τῶν καραβανιῶν, καθὼς ὑπῆρχαν ἐταιρεῖες ποὺ τὰ διοργάνωναν.

Ἡ κυριότητα τῆς Μέκκας καὶ τῆς Μεδίνας προσέδιδε ξεχωριστὸ γόητρο στὸν σουλτάνο ἀπέναντι στοὺς ἄλλους μουσουλμάνους μονάρχες· παράλληλα ὁμως ἀποτελοῦσε τεράστια ἐπιβάρυνση γιὰ τὸν ὀθωμανικὸ προϋπολογισμό. Ἡ περιοχή ἦταν μακριὰ ἀπὸ τὰ ὀθωμανικὰ ἀστικά κέντρα καὶ περιβαλλόταν ἀπὸ ἔρημο. Ἡ ἀνέγερση μνημείων στὶς δύο πόλεις ἀπαιτοῦσε τρομερὰ ἐξοδα γιὰ νὰ ἐξασφαλισθοῦν τὰ ὑλικά οἰκοδομῆς. Ὑπῆρχε σ' αὐτὲς ἔλλειψη ἐργατικῶν χεριῶν καὶ μάλιστα κάπως εἰδικευμένων. Τρομερὰ ἦταν ἐπίσης τὰ ἐξοδα γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῶν δρόμων, καθὼς οἱ προσκυνητῆς κινδύνευαν ἀπὸ τοὺς Βεδουῖνους, ποὺ εὐκόλα μετατρέπονταν σὲ ληστῆς. Τὰ ἐξοδα αὐτὰ ἐλάχιστα καλύπτονταν ἀπὸ τὸ ἐμπόριο ποὺ ἀναπτυσσόταν μὲ τὴ διακίνηση τῶν προσκυνητῶν — ἓνα ἀπὸ τὰ ἐμπορεύματα ποὺ καταναλίσκονταν ἰδιαίτερα ἦταν ὁ καφὲς τῆς Ὑεμένης. Γιὰ νὰ καλύπτονται τὰ ἐξοδα τῶν φτωγῶν εἶχαν ἰδρυθεῖ σὲ διάφορα μέρη ἀπὸ ἐπιφανεῖς ἄνδρες, ὅπως π.χ. ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἐβρενὸς στὴν περιοχή τῆς Θεσσαλονίκης, ἰδρύματα. τὰ ἐσοδα τῶν ὁποίων πήγαιναν στὶς ἱερὲς πόλεις.

Ἡ Süraiya Faroqhi εἶναι μία ἀναγνωρισμένη ἱστορικός. Μὲ τὸ τελευταῖο της αὐτὸ ἔργο πέτυχε κάτι ἀκόμα. Μᾶς ἔδωσε ἓνα βιβλίο ποὺ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πρωτότυπη θεματολογία του καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὑποδειγματικὴ ἐπιστημονικὴ ἐπεξεργασία τοῦ ἀρχεῖακοῦ ὕλικου, εἶναι γραμμένο σὲ ἰδιαίτερα εὐχάριστο ὕφος, εἶναι πολὺ καλαίσθητο σὲ ἐμφάνιση καί, μὲ δύο λόγια, γοητεῖ τὸν ἀναγνώστη του.

ΕΛΙΣΑΒΕΤ Α. ΖΑΧΑΡΙΑΔΟΥ